

TREMINTINUS

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 9 (114)

1994 m. gegužė

Gedulo akmenimis paženklintas keliai

Artėja birželio 14-oji - Gedulo ir Vilties diena. Atidėkime kasdienius darbus, nesibaigiančius rūpesčius ir paskirkime šią dieną tautos kančioms atminti. Daug jų mūsų istorijoje- Rainių, Pravieniškių, Panevėžio tragedijos, raudonosios gurguolės, masiniai rašymai į kolūkius, masiniai trėmimai į šaltąsią Rusijos žemes. Kraujas šaukési kraujo, tūkstančiai žmonių buvo suguldyti ant grindinio, tūkstančiai sušalo ar buvo sušaudyti amžinojo išalo žemėje.

Kasdien vis mažiau belieka kankinių. Bet téviškės žemė ištikima-ji saugo kiekvieno įminkas pėdas, sugriautų namų, užgesintų židinių šilumą. Ir gimtosios sodybvietės mena sudaužytus gyvenimus, negrįžusias motinas, tévus, brolius, seseris, dukras, kaimynus... O KGB pulkininkas P.Raslana, buvęs KGB LSSR padalinio vadovas, generolas E.Eismuntas ir kiti dabar puikiai gyvena.

Prisimenant žuvusiuosius, nukankintus ir gyvus kankinius, kviečiame visus gegužės 21d. nuoši gedulo akmenimis paženklintą kelią ir sukrauti akmenų, paženklintų jų vardais, aukurą kiekvienam rajone, didžiausiuose miestuose. Prieš 5 metus tokį aukurą Ariogaloje sukrovė Raseinių rajono žmonės. Kviečiu visus, neabejingus praeities neteisybėms ir kančiam, paženklinti gimtinės akmenį ir atnešti į bendrą aukurą kaip simbolį, jog Tévynė mylėjusių vardai neišdyltarsi akmuo.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos prezidentas B.GAJAUSKAS

Yra gerai žinoma, jog lenkai, 1920 10 07 su lietuviu pasirašydami Suvalkų sutartį, kryžiaus pabučiavimu įspareigojo jos nuostatus šventai gerbti. Tačiau ši sutartis tuoju buvo sulaužyta, po poros dienų Lietuvos sostinė Vilnius ir didelė Lietuvos teritorijos dalis okupuota. Praėjo daugiau kaip 70 metų, tačiau nemaža tos teritorijos dalis tebéra okupuota, o daug lietuvių vis dar kentėja lenkų vergiją.

Kodėl lenkai taip pasielgė? Todėl, kad imperialistiniu mentalitetu besivadovavusiem tų dienų lenkiškiems "broliams Kristuje" labai nepatiko, kad lietuvių tauta 1918m. vasario 16d. pasirinko nepriklausomo gyvenimo kelią. Tačiau apie tai tegul kalba patys lenkai.

Lenkijos laikraštyje "Rzeczpospolita" (1992 03 7-8) spaustintuose generolo Liucjano Želigovskio prisiminimiuose rašoma: "Netekdama Lietuvos, Lenkija prarado didžiausią savo valstybingumo dalį. Šito nesupratu lenkų politikai. (...) Lenkijos premjeras Spa konferencijoje jau beveik atidavė Vilnių Voldemarui. Toliau gen. L. Želigovskis liudija, kad 1920m. jis į geležinkelio vagoną, stovėjus Baltstogėje, pasikvietė maršalas Pilsudskis. Jų pokalbis, skirtas agresyviems planams prieš lietuvių tautą, baigėsi tokiu sprendimu: "Reikia rengti sukilimą. Maršalo nuomone, tiktais aš galis tai atlikti".

Dar toliau gen. L. Želigovskis, ne be pasigyrimo, rašė "Nesvarstydamas atsakiau, kad imuosi šlo reikalo. (...) Atsišaukimą į gyventojus baigiau tokiai žodžiai: "Te tyrus mūsų užmojus laimina Aušros Vartų Dievo Motina" (...) Kauno Vyriausybė atrodė to nesuprantanti. Tarst "savo buvusios sostinės" reikalavo Vilniaus, skundėsi Suvalkų sutarties sulaužymu, mažą tautą-teisėtą Didžiosios Kunigaikštystės paveldetojų- nuskriaudusiu "lenkų generolu" ("Lietuvos alidas", 1993 03 31).

Nei prabėgę septyni dešimtmečiai, nei Antrasis pasaulyis karas daugelio lenkų politikų ir intelektualų nepamokė. Kai užpernai lenkų politikams buvo už-

Nuo 1993m. gruodžio 11d. akcijoje "Kalinių gržta į kameras" buvusiam KGB kalėjime savanoriškai kalėjo 820 žmonių iš įvairių Lietuvos vietovių, o pilietinio ne-paklusnumo akcijoje "Saugosime Centro ir KGB archyvo patalpas" nuo 1994m. vasario 18d. budėjo 2280 žmonių.

Rezistentai apsilankė visose užsienio ambasadose Vilniuje. Platina užsieniečiams memorandumą ir kitą informacinię medžiagą (anglų kalba) apie rezistentų niekinimą kalėjime, siuncią ją į kitas šalis.

Seimo narys, LPKTS prezidentas B.Gajauskas
Seimo narys, LPK pirmininkas A.Stasiškis

siminta aplie 1920m. generolo L.Želigovskio Lietuvai padarytos žalos įvertinimą, dabartinis Lenkijos prezidentas L. Valensa sakė: "Broliai lietuviai, jeigu dabar daugiau žlurėsite į praetį, tai galime prarasti ateitį" ("Lietuvos rytas", 1992 09 30).

Net rusų imperialistai pasirodė esą kiek garbingesni: atvirai pasmerkė savo slaptus sandérius su Hitleriu. Jie nešvarių praetį prisiminė vardan šviesios ateities.

Tam pasirodė esą nepajėgūs šliu dienų lenkiškieji imperialistai. Juk netgi Lenkijos prezidento L. Valenso mentalitetas pasirodė esas panašus į prieš 70 metų buvusį pilsudskinį-želigovskinį. Todėl vardan planuojamos nešvarios ir negarbingos ateities jis stūlė užmirštį neužmirštamą, dangaus keršto nuolatos šaukiančią, lenkų šventvaglių suterštą praetą.

1993m. lapkričio 11d. Lenkija šventė 75 metų nepriklausomybės atkūrimo sukaktį. Ta proga Lenkijos

Mieili mūsų prenumeratoriail!

Jums pagelaudaujant, nuo liepos 1d.
"Tremtinį" leisime
kartą per savaitę.
Prašome "Tremtinį" užsisakyti
paštuose pusmečiu. Su pašto
paslaugomis tai kainuosis
ne daugiau kaip 12 Lt.
Prenumerata jau vyksta, baigsis
gegužės 31 d.
"Tremtinio" indeksas 67388

Visas Kristij tikičių pasaulis turi matyti, kad katalikų Bažnyčia nesitaiksto su neteisybė, su šventvagystėmis.

3. Kadangi Pilsudskio- Želigovskio įvykdinti nusikalstimali prieš žmoniškumą yra nenuplaunami senatinių ir yra labai panašūs į tuos, kuriuos po 20 metų įvykdė hitlerizmas, tai ir Suvalkų sutarties šventvagliškas su laužymas, trečdalio Lietuvos teritorijos okupacija, Armijos krajovos prieš lietuvius vykdytas genocidas bei kiti panašūs klausimai turi būti gvildenami tokia pat eile kaip Niurnbergo procese: pirmiau turi būti atliktas teisminis įvertinimas, o poto visa medžiaga jau gali būti atiduota istorikams ir istorijai.

Lenkų intelektualas Leonas Brodovskis tvirtina, kad "20 amžius turėjo dvi didžiausias nelaimės- bolševizmą ir nacionalsocializmą" ("Tiesa", 1993 II 24), tačiau juk iš tiesų tų nelaimių buvo mažiausiai trys- be bolševizmo ir nacionalsocializmo. Ilgą laiką egzistavo ir dabar dar tebeegzistuoja pilsudskizmas, ne mažiau pavojingas

Dekalogu

už abu pirmuosius.

Bent jau šlandieninių lenkų intelektualų ir politikų turėtų kuo gretčiau pabusti iš imperialistinio apkvalitimo sapnų. Juk gyvename ne seniai praėjusios vergijos epochoje. Todėl nederėtų su kaimyninėmis tautomis elgtis taip, kaip mūsų eros pradžioje senosios Romos imperialistinių politikai pasielgė su žydų tauta. Galla, kad lenkų katalikų elitas stengiasi lietuviams įpiršti tą patį receptą, kurį dar prieš Kristaus gimimą pagonyse Romos imperialistai jėga primė pavergtai žydų tau-tai: jos likimą atidavė ne į Teisingumo rankas, o istorikams ir istorijai.

Jau minėtasis L.Brodovskis tvirtina, kad istorija turi būti Lietuvos ir Lenkijos tarpvalstybinės sutarties priedas, o ne jos esmė ("Tiesa", 1993 II 24). Bet juk Hitleris ir Stalinas taip pat mėgo svarbiausius susitarimus- derybų esmę- nukišti į sutarties priedus (pavyzdžiu, ir pačiai Lenkijai okupuoti parengtą slaptąjį protokolą, pasirašytą Ribentropo ir Molotovo, jo signatarai paverėtė sutarties priedu).

Gédingų ir nusikalstamų darbų atlikėjai visados būjo viešumo. Todėl visai nenuostabu, jei ir šlandieninių pilsudskininkų-L. Valensa, J. Viackiškis, L. Brodovskis ir kiti- sieki nešvarius Lenkijos veikėjų darbus nuslepti (ir Hitleris su Stalinu to paties siekė prieš pusę amžiaus). Pilsudskininkai savo didvyriškus darbus atliko prisi-dengdami Aušros Vartų Dievo Motiną, o antriejį- remdamiesi atvira bedievyste ar į kareivio diržo sagti įspaustais žodžiais "Gott mit uns".

Jateitį skubančiai Lenkijai savo kelius derėtų nušvesti Dešimties Dievo įsakymų. Kristaus skelbtą Artimo mėlės šviesa. Laisvės verta tik apsivali usi nuo agresyvių siekių tauta.

Algirdas STATKEVIČIUS

1994m. gegužė

IREMUNYS

2

Politinių kalinių sajungos IV suvažiavimas

PKS lyderis Seimo narys A.Stasiškis buvo paprašytas pakomentuoti suvažiavimo tikslus, eiga, rezultatus

Nauja partija- ne tik klaida, o ir nusikaltimas!

Tai buvo eilinis suvažiavimas. Jis šaukiamas kasmet Balandžio 23-24d. įvyko ketvirtasis. Prieš suvažiavimą ir jo metu buvo gerokai pakaitinta atmosfera. Mat reikia apsispręsti, ar PKS lieka politinė, ar visuomeninė organizacija. Konstitucijoje nenumatyta politinių visuomeninių organizacijų. Jeigu būtų pasirinktas politinės organizacijos statusas, PKS tapčia partija. Būta aštūjų diskusijų. Aktyviai pasiskančią už partijos statusą delegatų grupės branduolių sudaro buvusiųjų ar tebesantys Lietuvos Laisvės Lygos žmonės ir jos lyderis A.Terleckas, su kuriuo man teko kalėti Taišeto lageryje. Deja, jis nesugeba atsakyti į tiesų klausimą, kodėl jo iškura ir pogrindiję pradėjusi veikti LLL, turėjusi patirtį ir paeiti, iki šiol neišaugo į daugiaukstančią politinę jėgą, jungiančią politinius kalinius, rezistentus, partizanus ir apskritai pat riotus. Sakau jam-nuvarei vieną arkli nuo kojų, dabar ieškai antro. Jis pyksta... Jei būtų balsuota, tai suvažiavimas tikriausiai būtų nusprenęs likti visuomeninė organizacija. Toks statusas nekludo politinei veiklai. Karštų partijos statuso šalininkų buvo nedaug, tačiau ēmniai iniciatyvos atidėti ši sprendimą. Manau, kad būtų neteisinga pavartoti daugumos prievertą. Tai atstumtų juos. Laikas, veikia teigiamai. Žmonės padiskutuos ir ras teisingą išvadą. Kurti dar vieną partiją, neturinčią programinių pagrindų, būtų ne tik klaida, bet ir nusikaltimas. Suvažiavimas nutarė paliki dabar esančių politinės-visuomeninės organizacijos statusą, o kai Seimas pataisys partijų įstatymą, tai sajungos taryba nusprendė, ką pasirinkti o prieikus sušauks neeilinę konferenciją.

Ne skaidytis, o vienyti
Nemažai kalbėta ir apie PKTS ir PKS santykius. Iškelta mintis, kad abiem sajungoms reikia susivienyti. Būta ir tarpusavio priekaištų. Išvada tokia: abi sajungos turi glaudžiau bendradarbiauti, tarsi dėl bendrų veiksmų, o kai nesutariama, tai štai reikia žinoti, bet ne pyktis. Suvažiavimas priėmė nutarimą, kad naujai išrinktoji taryba sudarytų komisiją šiemis reikalams tarkyti ir derinti, o kartu ir ištirti sajungų susivienijimo galimybes bei pasiūlyti susivienijimo formą ir būdą, kaip tai įgyvendinti. Jei reikėtų šaukti neeilinį sajungos suvažiavimą.

KGB archyvams UNESCO globą

Protesto akcijos dėl KGB archyvų išsaugojimo tebesitęsia. Vienas svarbiausiai klausimų suvažiavimo darbotvarkėje buvo KGB archyvų išsaugojimas ir Genocido tyrimo centro vadovo parinkimas. DDP valdžia atmesta susitarimo galimybę siekdama vienpartinio komunistų monopolio archyvams. Todėl suvažiavimas priėmė nutarimą, įpareigojant naujają tarybą kreiptis į tarptautinę organizaciją UNESCO su prašymu suteikti išsaugotiems Lietuvos KGB archyvams tarptautinės reikšmės statusą. Tarptautinės organizacijos turėtų prisimti KGB archyvų globą, teikti paramą juos tvarkant ir saugant. Tuo reikalui kreiptaši raštu į Prezidentą. Vos prieš savaitę Prezidentas susitiko su konservatorių frakcija. Buvo pasiekta tarpusavio supratimas ir sutarimas. Paskyrus V.Skuodžiui GTC vadovu, susidarė nenormali padėtis, kuri niekam nėra naudinga. Būtina ieškoti kompromisinio sprendimo. Vos tik pasirodė žinutė apie tai, DDP ekstremistų grupelė "prastume" į Seimo darbotvarkę svarstyti be eilės GTC nuostatų tvirtinimo klausimą.

Partijų vadų ambicijos- atmetinios

Delegatai iš Vilniaus miesto kalbėjo apie jau sudarytą bendrą rinkimų į savivaldybes štabą. Tik krikščionys demokratai numato rinkimuose dalyvauti atskiru sąrašu. Suvažiavimas priėmė rezoliuciją dėl dešiniųjų partijų koalicijos. Manome, kad Seimas jau atgyveno ir jam laikas į pensiją. LDDP galutinai irodė nesugebanti valdyti valstybės. Todėl ankstesni rinkimai būtini. Mes nesiimim iniciatyvos, tačiau remsim pastangas konservatorių siūlymą surengti referendumą dėl gyventojų santaupų kompensavimo, neteisėto privatizavimo, pažeistos teisėsaugos atkūrimo. Dešiniariosios partijos privalo sudaryti koaliciją ir rinkimuose dalyvauti bendrame sąraše. Jei to nebūs padaryta, štai vertinsime kaip nusikalstamą trumparegiškumą ir kaip tuščias, niekuo nepateisinamas ambicijas. Dabartinė Lietuvos politinė padėtis įsakmai reikalauja neleisti išskelti partinių lyderių ambicijų virš visos tautos interesų. Bandome eiti tarimosi, įtikinėjimų keliu. Tikimės, kad bus susitarata. Dešiniariosios partijos tik sutartinai gali rasti kelią į Europą, į civilizuotą teisnę valstybę. Jei to nepadarysim, tai mūsų laukia arba atsinaujinimas, bet išsigimus diktatūra, arba vadinamosios bananų respublikos likimas.

Parengė Teodoras ČIAPAS

Replikos

Nepelnytas prestižo kėlimas

Nepelnytai, dirbtinai keliamas kai kurių valdančiosios partijos atstovų, ypač valdžios vyru, prestižas, juos reklamuojant, imant iš jų interviu, dažnai rodant per televiziją ir pan. Vienas tokiai yra E.Bičkauskas. Pagal Baltijos tyrimų rezultatus jo reitingas vienas aukščiausių (antras po A.Brazauską). Bent kiek besidomintiems politika ir Lietuvos politikų veikla tikriausiai aišku, kad Baltijos tyrimų duomenys tikrai fiktyvūs, kad šiai organizacijai mokami pinigai už iš anksto pateiktus duomenis (neatlikus jokių tyrimų) pagal užsakovo pageidavimą. Apie tai buvo rašyta ir "Lietuvos aide" balandžio 14d. straipsnyje "Kaip daromi populiarūs politikai". Tačiau nuostabą kelia, kad tame pačiame "Lietuvos aide" numeryje spausdinamas dviejų puslapių interviu su E. Bičkauskų!

Du bendraminčiai

Abu buvo bolševikų partijos sekretoriai, abu studijavo marksizmą- leninizmą ir trumpajį SSKP istorijos kursą. Abu jie nenorėjo girdėti žodžio- NEPRIKLAUSOMYBĘ, nes buvo perėję Maskvos KGB filtrus. Jų tikslas buvo- "Lietuva SSR sudėtyje". Jie verti vienas kito. Deja, jų likimai susikryžiavo vienas sėdi Lietuvos prezidento kėdėje, o antrasis- Lukškių cypėje. Bet nėra to blogo, kas neišeitų į gera. Mykolui Burokevičiui reikia visai nedaug- išversti kailį, išmokti žegnotis, nueiti į Šventovę (stengtis, kad ten tuo metu nebūtų gerbiamojos monsinjoro A. Svarinsko) ir ištarti tris žodžius: "TEPADEDA MAN DIEVAS", ir laukti paskyrimo į aukštą postą. Pavyzdžiu- i viceprezidento ar adjutanto. Jeigu pas mus žmogus, kuris ējo per Lietuvą "su duona, meile ir šautuvu", yra saugumo šefas, tai kuo blogesnis Mykolas?

Viktoras FLĘDERIS

Iš viešosios nuomonės apklausos, pravestos Raseinių raj. balandžio 4-25d., rezultatų protokolo

Ar patelsino Jūsų lūkesčius:

1. LDDP- Seimo dauguma?

Taip- 602

Ne- 2610

2. Seimo deputatas J.Nekrošius?

Taip- 763

Ne- 2285

3. Prezidentas A.Brazauskas?

Taip- 967

Ne- 2082

4. Raseinių rajono taryba?

Taip- 478

Ne- 2445

5. Raseinių rajono valdyba?

Taip- 500

Ne- 2445

6. Ar reikia priešlaikinių rinkimų?

Taip- 3012

Ne- 1256

Neturiu nuomonės- 579

7. Ar aktyviai dalyvausite būsimuose rinkimuose?

Taip- 3332

Ne- 772

Neturiu nuomonės- 812

Apklausą rengė LPKS
Raseinių skyrius
(pirmininkas A.Vizbaras)

IŠ SEIMO IR VYRIAUSYBĖS RŪMU

Parengė Edmundas SIMANAITIS

Lenkijos prezidentas ragina šypsotis

Lietuvos Lenkijos sutartis, dėl kurios tiek daug rašyta, ginčytasi, įrodinėta, polemizuota, jau pasirašyta. Tuoj po pasirašymo lenkų pusė platino savaijų sutarties tekstą. Lietuviško neteko matyti. Užsienio reikalų komiteto pirmininkas K.Bobelis nusiskundė, kad ne visi jo komiteto narai sutarties tekstą gavo. Sutartis įsigalios, kai abiejų šalių parlamentai ją ratifikuos. Iki to laiko tekstas bus analizuojamas ne tik Seimo frakcijose, bet daugelio politikos veikėjų. Mūsų laikraštis taip pat neliks nuošalyje. Prezidentas L.Valensa pasakė, kad Lietuva ir Lenkija padavė viena kitai rankas, pasirašydamos šią sutartį, tačiau ją dar reikės "uzpildyti turiniu". Lietuvos prezidentas A.Brazauskas suabejojo, ar reikėjo siekti abiejų šalių vienodo istorinės praeities vertinimo. Jo manymu, sutartimi pasiekti "svariausiai tikslai ir nepažeisti esminiai ir gyvybiniai interesai". Suvokdamas, kad taip ilgai nuo visuomenės akių slėptas sutarties tekstas bus labai kruopščiai nagrinėjamas ne tik "politiką darančių" institucijų (Prezidentūros ir URM), Prezidentas mėgino kompensiuoти (kažin ar pateisinamas) nuolaidas lenkams išvardijimu visų esminių lietuvių argumentų, neradusiu vietos sutartyje. Jis paminėjo, kad Vilnius kraštą niekada nepriklause Lenkijai teisiškai, o tik faktiškai (diplomiškai išvengdamas nuo liežuvio slystančio tikslaus ir aiškus termino- okupacija) ir kad šis kraštą atgautas teisėtai. A.Brazauskas sutartį pavadino "protingu kompromisu", pridurdamas sparnuotą sakinių "Valstybė, norint atverti duris į ateitį, turi priverti duris praeiciā".

Prezidentas L.Valensa susitikime su, anot Šventojo Tėvo Jono Pauliaus II, "lenkiškai kalbančiais lietuviais" kalbėjo aiškiai akcentuodamas iš sutarties plaukiančias smulkmenas: "Gyvenate savo žemėje. Čia jūs šaknys. Čia tėvynė visų, kurie čia gyvena ir dirba. Nesate joje svečiai. Čia jūs bendra tėvynė. Lietuvos valstybė yra jūsų valstybė. Jos gerovė- jūsų gerovė. Būkite geri piliečiai. Saugokite savo kitą tėvynę. Parodykite, kad sugebate kūrybingai ir naudingai dirbtį, statydami bendrą lietuvių ir lenkų namą. Mokykitės būti atviri ir labai aktyvūs. Tai geriausias būdas harmoningai gyventi kartu, plėtojant XXI amžiaus koncepciją. Nevenkite konfliktų, bet išmintingai juos spręskite".

Lenkijos prezidentas pašmaikščavo malūnsparniu atskrisiai pažiūrėti tvarkos Lietuvos- Lenkijos pasienyje ir kad lenkai labai myli lietuvius ir lietuvaite. Spaudos konferencijoje sakė matęs Lietuvos daug gerų žmonių, bet jie mažai šypsosi.

Lietuvos Prezidentas neragino šypsotis. Jis šypsojosi pats.

Amžinoji tremtis demokratijos amžiuje

Seimo narys Emanuelis Zingeris buvo paklaustas spaudos konferencijoje:

Kryme rinkimus laimėjo vadinamasis Rusijos blokas, Ukrainoje-komunistai. Lygiai prieš pusę amžiaus visi senieji Krymo gyventojai buvo ištremti iš tévynės. Pusė jų žuvo. Liku turtas, statiniai, žemės. Totorijos respublika iš žemėlapio buvo ištrinta. Šiandien dėl Krymo ginčijasi kolonistai rusai ir ukrainiečiai. Apie totorius net neužsimenama. Kaip štai vertinti tarptautinės teisės ir moralės pozicijas?

Parlamentaras atsakė:

Rinkimai Ukrainoje yra bene svarbiausias įvykis šių metų politikos kalendoriuje. Daug kas priklauso nuo šios valstybės santykų balanso su Maskva, nuo jos nepriklasomybės lygio. Jeigu tas lygmuo nusmuks iki Baltarusijos lygmens, tai, man atrodo, kad Baltijos šalių valstybingumo garantijos dar labiau sumažės. Baltarusija Minske balsavo už karinį neutralitetą, o po pusantį metų prisijungė prie Maskvos karinės doktrinos ir karinio bloko. Baltijos valstybių egzistencija priklauso nuo įvykių komplekso Europos širdyje, Europos pietuose, čia, šalia mūsų, Ukrainoje. Krymo totoriai, tiesiai atsakysiu- turi visą teisę grįžti į savo žemes, kaip ir kitos nuskriaustos nedidelės tautos, tačiau... šioje srityje jokių garantijų nėra. Man atrodo, kad ten glūdi daug jugoslaviško tipo konfliktų.

1994m. gegužė

REMINYS

3

IŠ SEIMO IR VYRIAUSYBĖS RŪMU

Parengė
Edmundas SIMANAITIS

IŠ SEIMO IR VYRIAUSYBĖS RŪMU

"Kodėl žurnalistai manęs nepaklausė?"

Spaudos konferencijoje Seimo narys Algirdas Saudargas nusistebėjo, kodėl i prof. V.Landsbergio straipsnį "Rusija nori į Europos Tarybą", išspausdintą "Lietuvos alde" (Nr.64, 1994 04 02), nesureagavo nei Užsienio reikalų ministerija, nei Prezidentūra, nei "laisvoji" spauda. Tačiau Europos Taryboje dėl šio straipsnio buvo dirbtinai sukeltas skandalas per TASS ir Interfax agentūras. Dėl ko kito šis skandalas? "Esu priverstas tai atvirai ir tiesiai pasakyti Galbūt Lietuvoje ir svetur susitaikyta su tuo, kad patologinė partinė neapykanta vienam asmeniui - prof. V.Landsbergiu - yra paskleista po visą Lietuvą. Esame prie to pripratę, bet šiuo metu tai keliama į tarptautinę plotmę. Krikščionių demokratų frakcija su patologinės partinės neapykantos vienam asmeniui internacinalizavimu, visiškai suniekinant Lietuvos prezidentą, nesitinkstys", - kalbėjo A.Saudargas. Jis papriekaištavo žurnalistams, gaudantiems "antis", o nesidomintiems esminiais dalykais: "Kodėl niekas manęs nepaklausė, kokia buvo Lietuvos prezidento valstybinė politika Europos Taryboje? Ar kas nors domisi šiuo? Tuo metu, kai Taryboje kalbėjo Kipro prezidentas, ten pat vyko paveikslų paroda "Graikių salos". Klekvieta paroda, kiekviena jos detale ET turi gilią politinę prasmę. Kodėl lenkų kioskelis tuo metu platino žemėlapį, kuriamo Lietuvos sostinė Vilnius parodyta Lenkijos teritorijoje? Dėl Kipro? Dėl to, kad kalbėjo Arafatas ar Žirinovskis? O gal dėl to, kad sakė kalbą Lietuvos prezidentas? Kodėl neklaustate? URM tylį ir notos nesilunčia. Dėl prof. V.Landsbergio nota išsilunčiamą tuoj pat! Niekas neabejotų, jog lenkams Želgovskio agresijos pasmerkimas reikštų teisinių, o ne istorinių aspektų - tai užsienio reikalų ministro tekstas. Tuo tarpu Lietuva sutinka su nuomone, kad Lenkija istoriją atiduoda istorikams. Lenkija dar nepaneigė, kad ši istorinių dokumentų aktualizavimo ir politizavimo platindami žemėlapį Europos Taryboje. Greta Skubiševskio pareiškimo tai tolygu provokacija prieš pasirašant sutartį".

Pagerbkime motinas, kurių sūnūs išniekinti gulėjo...

Tėvynės Sąjungos (Lietuvos Konservatorijos) organizacijos komiteto vardu Seimo narys Algirdas Katkus ragino pagerbti Motinos-dieną renginiuose, susitikimais.

"1994-jeji metai paskelbti Šeimos metais. Todėl su ypatinga pagerba turime pasveikinti gausių šeimų motinas, drėstančias nelengvai laikais auginti ateity Tėvynei. Jos tėsiai senają krikščionišką tradiciją, kai Lietuvos Taryboje ir vargingi namai būdavo kupini džiaugsmo, vaikų klegesio. Nuo mažens pripratę dalytis duonos kąsniu, galvoti ne vien apie save, užaugusieji didelėse šeimose lengviau pakélé tremties ir kalėjimų kančias. Pagerbkime motinas, kurių sūnūs išniekinti gulėjo Lietuvos miestelių aikštėse, kurios net negalėjo jų apraudoti ir palaidoti, motinas, kurių vaikai gynė Nepriklausomybę Sausio 13-ąją, ir motinas tų, kurie cinkuotuose karstuose grįžo iš svetimos šalies kariuomenės."

Ne kiekviena dešiniųjų partija ryžtasi nusilenkti partizano motinai, nekalbant apie buvusius komunistus, susigrąžinusius Tarptautinės moters dienos "šventę" kaip atsvarą Motinos dienai.

Moteris, šeima, dorovė

Šie metai Popiežiaus Jono Paulius II ir Jungtinių Tautų paskelbti šeimos metais. Balandžio 14-17d. Varšuvosje vyko XVIII tarptautinis šeimos kongresas, kuriame dalyvavo daugiau kaip dešimt tūkstančių žmonių. Lietuvai atstovavo 60 žmonių delegacija. Seimo narys Antanas Račas pasidalijo išpūdžiais.

"Kongrese buvo kalbama, kad masinės informacijos priemonės-radijas, televizija, spauda - netampa dorovę ir šeimą stiprinančiu veiksniu net demokratinė valstybė. Televizijos programos užgožia smurtas, prievara, grubi jėga, skaitybės ir ištekimybės nesilaikymas. Iš šalis, neseniai ištrūkusias iš vadinais socializmo lagerio, iš Vakarų plūsta daugiau blogio negu gėrio. Ypač propaguoja pornografija. Mokslinkai mano, kad tuo suinteresuoti pornografijos industrijos magnatai. Jauni žmonės naudojasi į paslaugomis. Atkreiptas dėmesys į žmonijos išnykimo grėsmę. Per metus vien Europoje atliekama apie 40 mln. abortų. Ieškoma būdų, kaip išsigelbėti iš tokios padėties. Labai įdomi Bažnyčios teologų mintis apie šeimos teisę planuoti šeimos narių skaičių tik natūraliomis priemonėmis. Labai kategoriškai pasisakyta prieš visas nenatūralias nėštumo nutraukimo priemones. Pasaulis pateko akliavietėn, jis užvaldo piktoji dvasia. Iš šeimos tragediją reikia žūrėti kaip i žmonijos išsigimimą. Išklausėme pranešimą ir jaunu žmonių, patekusių į blogio duobę, bet atsitiesusių ir iškopusių iš jos, pasakojimų. Kongrese akcentuota moralinė žurnalisto atsakomybė už žodį ir vaizdą ekrane. Ryškus moralinis atgimimas prasidėjo JAV. Kongresas Varšuvosje - tai siekimas padėti Rytų Europos tautoms stiprinti šeimas. Po dvejų metų planuojama tokį kongresą surengti Lietuvosje. Ar tokiai idėjai pritarume?"

Lietuvos Sąjūdžio Taryba priėmė sprendimą palaikyti idėjų sužaukti tarptautinį šeimos kongresą Lietuvosje.

Pasirašome už referendumą

Net 312 tūkstančių Lietuvos Respublikos piliečių dar 1993m. rugpjūtį mėnesį pateikė Lietuvos Respublikos Seimui įstatymo "Dėl gyventojų santaupų indeksavimo į akcijų (pajų) vertės atstatymo" projektą tačiau Seimo dauguma iki šiol jį atmata. Nuo praėjusių metų pavasario "draugų grupelė" be jokio privatizavimo daugelį valstybinių įmonių "persirašo" į akcines ar uždarasias akcines bendrovės. Dėl to nepriimtas ir Tėvynės Sąjungos (Lietuvos Konservatorijos) parengtas įstatymo "Dėl pirminio privatizavimo ir piliečių teisės įsigytų valstybinių turų atstatymo" projektas. Perprivatizuojamos jau kartą privatizuotos įmonės. Todėl Lietuvos žmonės gali prarasti ne tik indėlius, bet ir investicinius pinigus bei anksčiau įsigytas akcijas. Plinta nusikalstamumas valdžios sluoksniuose, o turto grobstumas žlugdo įmonių darbą.

Igyvendinus Lietuvos Respublikos piliečių referendumu priimtą Konstitucinį įstatymą "Dėl neteisėto privatizavimo, nuvertintų indėlių ir akcijų bei pažeistos teisėsaugos", kurio projekta parengė Tėvynės Sąjunga (Lietuvos Konservatoriai), būtų:

- atkurtas be privatizavimo pakeistas valstybinių ir valstybinių akcinių įmonių statusas, atstatytas dirbtinai nuvertintas valstybės ir akcinių bei pajininkų turtas;
- kompensuojami Lietuvos Respublikos gyventojų indėliai, sukaupti Lietuvos bankuose iki 1991m. vasario 26d, bei kitos šiemis indėliams prilygintos lėšos;
- sustabdytas dirbtinis įmonių bankrutavimas ir gamybos mažinimas;
- atstatyta įmonių akcijų bei žemės úkio bendrovų pajų vertė;
- užtikrinta įgytos nuosavybės neliečiamybė, apdraudžiamos gyventojų santaupos;
- sustiprinta teisėtvarka.

Parašai dėl referendumo paskelbimo renkami visuose miestuose ir rajonuose du mėnesius, t.y. iki 1994m. birželio 21d.

PADĒK SAU IR KITIEMS!

Galimybė apginti savo teises

Opozicijos lyderis prof. V.Landsbergis ir TS (LK) valdybos pirmininkas G. Vagnorius taip pakomentavo referendumą dėl Konstitucinio įstatymo "Dėl neteisėto privatizavimo, nuvertintų indėlių ir akcijų bei pažeistos teisėsaugos" (Lietuvos TV, 1994 04 20)

Prof. V.Landsbergis. Tai reikalinga jums visiems. Tai galimybė apginti savo teises. Yra pagrindinis skirtumas požiūrio į privatizavimą. Mes manome, kad vadinamas valstybės turtas iš tikrujų yra visų žmonių turtas, o ne valstybės, kaip ją supranta. Jie supranta, kad valstybė - tai valdžios įstaigos. Mūsų požiūriu, valstybės, arba mūsų visų, turtas turėjo būti dalijamas kiek galima teisingiau, suteikiant galimybes visiems žmonėms išsipirkti už investicinius čekius. Jie priprato galvoti, kad valstybė - tai valdanti partija, ministerijos. Darom, ką norim... Kairioji pusė, supratusi, kad padarė neteisingų ir neteisėtų dalykų, pradeda skėčioti rankomis, bet tai jau padaryta ir grįžti atgal, atitaisinėti vėlu...

Atėjo laikas pasiklausti žmonių, ką jie apskritai mano apie šią valdžią. Jie labai giriši, kad tauta juos išrinko, ir jie gali daryti, ką nori. Aš labai abejau, kad tauta leistų jems dar dvejus su puse metų savavaliautui. Kol kas pasiūlēme Seimui pasvarstyti paskelbtu ankstesnius Seimo rinkimus. Jei jie gins savo privilegijas turtėti ir net nedeklaruoti savo pajamų, ieškosim kitų būdų.

G.Vagnorius. Siūlome žmonėms padėti sau ir valstybei. Nuo 1993m. privatizacija pavirto į svetimo turto dalybas... Privatizavimo namas dabar statomas šalia pamatų. Tai daroma sąmoningai. Visi Aukščiausiosios Tarybos įstatmai pakeisti taip, kad būtų galima patiemis tvarkytis. Siekiama parodyti, kad viskas lyg ir teisėtai daroma, leidžiamos įstatymų pataisos, naikinančios 1993m. pataisas.

Kada kirs varnas varnui akį?

Ekonominų nusikaltimų tyrimų komisijos pirmininkas Vytautas Juškus buvo paklaustas apie šios komisijos jau seniai tiriamą buvusio premjero B.Lubio bylą dėl piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi.

V.Juškus: "Medžiaga perduota prokuratūrai ir Vyriausybei. Pareikalavome Vyriausybės atšaukti 85-ąjį nutarimą dėl tos pagarsėjusios krantinės (buvpremjeras B.Lubys uosto krantinė "padovanojo" dukrat ir "grupė draugų" - E.S). Vyriausybė priėmė sprendimą sudaryti komisiją, kuri ištirtų, kiek ten yra privačių firmų investicijų. Vienu mostu išspręsti šią bylą būtų ne visai teisinga. Iki gegužės 1d. komisija turi rasti sprendimą, kaip atšaukti tą nutarimą. Tačiau Vyriausybė turi nuspręsti, kas padengs investorių nuostolius. Ši reikala galima sutvarkyti per porą savaičių."

Nenormalios(?) skyrybos DDP frakcijoje

Du LDDP frakcijos nariai - K.Jaskelevičius ir A.Ivaškevičius-pasiraše interpellaciją Vyriausybeliui. Jų nesutrikdė tai, kad Vyriausybės galva yra ir partijos lyderis. Beje, K.Jaskelevičius atsūtystydino iš Bludžeto ir finansų komiteto pirminko pareigų. Spaudos konferencijoje žurnalistai paklausė, kaip bus pasielgti su nepaklusniaisiais frakcijos nariais.

LDDP frakcijos pirminko pavaduotojas A.Kunčinas taip atsakė: "Tokia situacija daugiau negu keista. Vyras paduoda žmonių į teismą skyryboms ir sako, kad iki teismo dar pagyvens kartu ir pagalvos. Normaliai politiniame gyvenime tai būtų visiškai normalu. Keista, kad aplie interpellaciją šneka maiores nesurinkus parašą".

Kur nenormalus politinis gyvenimas - DDP frakcijos, Seime ar visuomenėje - A.Kunčinas nepaaiškino.

Ar "nusivers" Vyriausybė be scenarijaus?

Matyt, ne. Todėl vieną dieną visi Seimo nariai savo pašto dėžutėse rado LDDP frakcijos seniūno pavaduotojo, Valstybės teisės komiteto nario A.Kunčino iniciatyva išplatintą anoniminį ir nedatuotą "Valtybės perversmo scenarijų". Čia, be Ezopo kalba dėstomų patyčių opozicijai, schematiškai pateikti Seimo daugumos ir DDP Vyriausybės jau 1,5 metų vykdomas politikos elementai: pavyzdžiai, trikdyti apmokėjimus (vis dar neapmokama ūkininkams už grūdus, už galvijus), išaldyti atlyginimus (daugelyje VI atlyginimus mokėti vėluojama, o augant kainoms atlyginimai keliami retai ir tik simboliskai), įvesti nepilnā darbo savaitę (štai iigyvendinama su kaupu-daugelis darbininkų atleidžiamai iš darbo), kariuomenėje skatinti nepaklusnumą, neramumus (prisiminkime KGB organizuotas ginklų vagystes SKA tarnyboje) ir t.t.

Tikriausiai LDDP rengiasi dideliam resovietizacijos šuoliui, tačiau iš pateikto scenarijaus ar "plano" neaiškėja, kaip komunistų valdžia nuvers pati save. Galbūt pagelbės idėjiniai pusbroliai, kokio nors socializmo "statytojai".

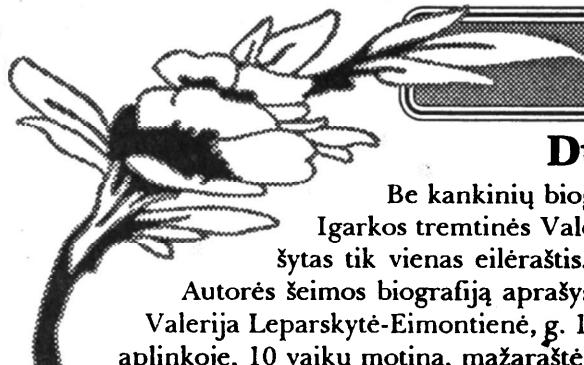
1994m. gegužė

TREMINTINYS

4

MOTINOS DIENAI

Dukra sušalo sniege

Be kankinių biografijų neįmanoma įvertinti jų kūrybos. 1948m.

Igarkos tremtinės Valerijos Leparskytės-Eimontienės lietuviškai parašytas tik vienas eilėraštis. Jis išsaugotą laiko, kiek pataisę spausdiname.

Autorės šeimos biografiją aprašysime kiek vėliau. O dabar norime tik pasakyti:

Valerija Leparskytė-Eimontienė, g. 1897m., išaugusi Kėdainių apylinkėse, lenkiškoje aplinkoje, 10 vaikų motina, mažaraštė neturtinga kaimo moteris. 1951m. sausio mėn. Igarkoje, kraupaus īvykio paveikta, per vieną naktį paraše eiliuotą žodį a.a. Janinos Dešrytės atminimui. Šis eilėraštis buvo perskaitytas tremtiniamams lydint velionę į amžinajį

Igarkos lietuvių kapinės. 1989m.

jšalą ir išsiustas jos artimiesiems.

Garsus Lietuvos teisininkas Dešrys (vardo nežinome) sudaukštusius mokslus baigusia (farmacine, filologe) dukra Janina Dešryte 1948m. gegužės 22d. iš Ukmergės apskrities buvo ištremtas į Igarką. Ten 1950m., baigiantis spaliui, mirė. Dukra, netekusi brangiausio žmogaus, nuolat lankė kapą. Kartą, grįžtančią iš kapinių, ją užklupo pūga. Janina į barakus neparejė. Komendantas visoje apylinkėje paskelbė paiešką- dingo "liaudies priešas". Keletą dienų tremtiniai buvo varomi į tundrą jos ieškoti. Komendanto buvo pranešta Maskvai, o iš ten- paskelbta sąjunginė, paieška. Deja, nesėkmenga. Padėjo atsitiktinumas:

Medžiotojas persekiojo pulkelį baltų kurapkų, iš kurių viena nutūpė ant aukštostos pusnies. Čia medžiotojas aptiko sušalusios moters kūną. Tai buvo Janina. Pūga jai užpustė taką ir paklaidino.

Dékojame tremtinui Vladui Eimontui už šiuos spaudai pateiktus faktus, reliktinį eilėraštį, archyvinės šeimos nuotraukas.

Vanda PODERYTĖ

1949m. balandžio 30d. baigėsi mano kelionė iš kalėjimo į kalėjimą Vilniuje mus daugiau kaip tūkstantį vyru ir moterų, sugrudo į vagonus. Vagone buvome 28 moterys. Nuostabu- ligi šiol prisimenu visų mergaitių vardus. Važiuodamos meldėmės, gledojome, svarstėme, kur mus veža ir kas mūsų laukia.

Kelionė baigėsi Kazachijoje, Džezkazgano rajone. Kengyro

stotyje. Lageris vadinosi 392/3-1. Virš įėjimo puškavosi užrašas: "Kto ne rabota jet, tot ne jest" (kas

nedirba, tas nevalgo). Dirbtis mes buvome nusiteikę, nes kalėjime jau įgriso sėdėti. Tlkėjomės, kad lageryje nors oro nenormuos. Deja, ir čia viskas buvo nor-

muota, o tokį darbų ir sapne nebuvome regėj.

Maistas- nenusakomai prastas. Pusryčiai: sriuba- dvokiantis drumzlinas skystis ir duonos pajkė visai dieniai- ketvirtadalis forminės duonos kepalėlio. Sakė, kad tai 500 gramų. Tlk labai šlapia ta duona buvo ir atsidavė alūnu. Pietų nėra, vakarienė- keli šaukštai sorų košės.

Tlk atvykus, nors aušo jau pavasaris, buvo labai šalta. O apsilankytis neturėjome kuo, nes drabužius išdavė visai suply-

Kartą per mėnesį ar du duodavo poilsio dieną, bet tada zonoje dīrbom dideles plynas iš molio ir šiaudų. Kai šlos išdžiūdavo, mūrėjome stenas aplink barakus, palikdamos tik mažus vartelius, kurtuos nakčiai užrakinindavo dar vienu užraktu. Žodžiu, pačios sau kalėme grandines. Kai pritrūkdavo darbų, kitaip kankino: sustatydavo lauke ir skaičiuodavo po keliais valandas, neva jems kažko trūksta.

1952m. rugėjo mėn. lagerį pavažiino sočia vakariene: av-

pasimelsdavom, padainuodavom, pallūdėdavome sykių ir žinomą, pasvajodavom apie laisvę. Nors buvo sunku, bet pačios susikurdavom ir linksmesnių minučių skaitydavome elles, pasakodavome kitados skaitytas knygias, matytus spektaklius. Net juokaudavome- juk buvome žau nos!

Po 1954m. Kengyro sukilio patenkau į Irkutsko sritį. Lagerių čia buvo devynios galybės, išmetytai taigoje kas keli kilome trai. Alzama jaus rajone 27 kolonoje apdirbinėjome žerutų- darbas švarus ir lengvas, bet pavojingesnis, nes žerutis, patenkau plaučius, sukelia ligą, pavojingesnę už TBC, todėl ilgai prie šių darbų nelaike. Bratsko rajono 09 kolonoje dīrbome statyboje ir miškuose. Vildury taigos pastatėme miestą- Anzlobą.

Į 09 koloną mus atsiuntė iš Kengyro kaip sabotuotojas. Nors kolona nebuvavo griežtojo režimo, bet sulygos sunkios. Kalinės buvo aprengtos staubingai suplyšusiais drabužiais, maistas visiškai prastas: dvokiantis sriubos ir košės iš sušalusiu griežčių, vien duonelė ir jokių poilsio dienų!

Po Kengyro sukilio dar buvome karinėmis nusiteikusios, todėl sustrekavome pirmiausia dėl blogos aprangos. Tris dienas néjome į darbą, kol gavome naujas viršutinius rūbus. Po to vėl streikavome dėl poilsio dienų. Senosios lagerio gyventojos ėjo darban, o mes, kad mūsų reikalavimai būtų dar įtikinamiesni, pradėjome badauti. Badavome ir streikavome keturių dienas. Ketvirtą dieną iš Irkutsko (bent taip mums sakė) atvažiavo komisija ir visus mūsų reikalavimus patenkino. Gavome naujas apatinius rūbus, net patalvnę

(nuo 1994m. gegužės 15 psl.)

Valerija LEPARSKYTĖ-EIMONTIENĖ

Tik neverk, motule

Mamai ir tėvynei

Siunčiam liūdną žinią -
Tundroj žiaurus vėjas
Dukrą nukankino.

Ziaurus vėjas pūtė
Ir šaltis kankino,
Tolei nepaliovė,
Kol nenumarino.

Aš aštuonias dienas
Gulėjau pusnyne,
Kol balta kurapka
Taq suteikė žinią.

Du broliai lietuviai
I pusnyną éjo,
Èmė mano kùnq,
I vežimą déjo.

O žiaurus likime,
Ką su mumi darai -
Tiek žmonių be laiko
I grabą nuvarei!

Vienas iš tų brolių

Vežt taip pagailėjo -
Nusisiautė rùbą -
Ant manęs uždėjo.

Man' Lietuvos dukros
Gražiai pašarvojo
Ir Dovydo psalmes
Už mane giedojo.

Daugel buvo sesių
Ir brolių lietuvių,
Kurie visą naktį
Prie manęs išbuvo.

Broliai neša karstą,
O sesės - vainikus,
Šaukia ant likimo,
Kam taip atsitiko:

KAIP TAPAU TARYBINE PILIETE

šusius, net kruvinus (mat čia anksčiau buvo belaisvių stovykla), ir vyžas, nupintas iš medžio žievės, vadintamas člūnėmis. Elini, o kojos šlapios. Grynu oru pakvēpuoti galėjome tik dieną, nes nakčiai barakus su amžinajā kalinių palydove paraša užrakinindavo.

Dirbome po 14 valandų sunkiausius darbus krovėme rastus, anglis iš vagonų karštą, dar žeruojančią šlaką, kirtome akmenį (uolteną), statėme valymo įrengimus, užtvanką, dirbome plyninėje. Ir visur rankų darbas. Normos įvykdysti neįmanoma. Kai ukrainietė Olga Stegar iš mūsų brigados gavo iš namų siuntinėlį, ji sulaikė dėl to, kad mūsų brigada neįvykdė dienos normos net 80 proc. Siuntinės pateko į kalinių krautuvėlę- "larioką". Jei turi pinių- išspirk! Viską išpirko prižiūrėtojai. Prisimenu, tada apsidžiaugiau, kad neturiu kas siunčia. 1950m. tą bausmę panaikino, matyt, suprato, kad iš nusilpusio dar mažiau naudos.

Gržus į lagerį, išgali ramybės neduodavo. Sugalvodavo visokių darbų. Poilsio dienų nebuvavo.

Bronius KEMEKLIS

Iš laiško tremtinei Motinai

Siunčiu Tau laišką, bunkery rašytą,
Ten, tolimon, paniekinton šalin.
Tik nedrįstu Tau, Mama, tiesą pasakyti,
Kad Tu nepultum juodon Neviltin.

Dingsta negestančiuos gaisruos sodybos,
Vaitoja žemę, laistoma krauju.
Laimingas, kas galėjo nematyti
Tų durtuvaus užmerkiamų akių.

Lauksi, Mamyt, prašvintant laisvęs ryto
Toli nuo žemės savo mylimos,
O tėviškėj balti beržai palinkę
Rasom Tavo likimą apraudos.

Išbraukti metai iš gyvenimo paliko,
Neišbraukta tik širdgėla tautos...

1994m. gegužė

TREMINTINYS

5

MOTINOS DIENAI

Stanislava Kulikauskaitė-Enčerienė gimė 1884m. Raseinių apskr., Betygalos parap. Pakapurnio k. 1909m. ištekėjo už Tomo Enčerio, augino 4 vaikus.

1948m. abu su vyrų buvo ištremti į Igarką. T. Enčeris ten ir mirė. S. Enčerienė 1956m. grįžo į Lietuvą, apsigyveno pas sūnų Kaune. Čia ir mirė 1967m., palaidota téviškėje. Žemai lenkuosi Jos šviesiam atminimui.

Sūnus Juozas ENČERIS

Ona BUDZILAITĖ

Laiškas iš tremties

Tos naktys tokios mėlynos, nuobodžios, ilgos, ilgos,
Ilgiausių pasakų pasektumei per naktį.
Tu nežinai, motut, tavęs kaip pasiilgau,
Apyaušriu širdis kai ima plakti.

Čia mūs veidai pilki. Ne saulės išbučiuoti - vėjo,
O rankos anglų šachtose nusvilo.
Sūnus, jei paskutinis iš namų išejo, -
Palauki, motina, palauk už šilo.

Komisos ATSR, Uchta
1948 09 26

KAIP TAPAU TARYBINE PILIETE

(atkelta iš 4 psl.)

išdavė naują. Sekmadieniais leido nedirbtį ir pasakė, kad greitai nebus sargybos, nes jau ilgai kalėjome. Keista, kad ši sykį neapgavo: ką žadėjo, tą beveik ir ištesėjo. Gruodžio mėnesį jau beveik nebebuvo sargybos. Tik maisto taip ir nepagerino.

1955m. pavasarį perkėlė į Tašto rątoną 11 koloną, prie statybos ir kitokių darbų Tašto mieste. Kraudavome prekes iš vagonų. Smagu būdavo krauti maisto produktus: kartais imė koks cukraus mašas ir prakiūra, na, o jei cukrus gabalinis, tai dažnai ne tik į pilvą, bet ir užantin "Ikrenta" koks gabala. Taip ir gyvenome. Ir dar viena lengvata buvo: Tašto nebuvo baštausio žvėrės - "maškos" (mašalu) ir nereikiė ant galvos nešloti mašų "kamarnikų".

Rudenlop mus išvežė į 13 koloną Dūrbom žemės darbus. Čia vėl mus pasitiko piktoji "mašenka". Bet ir čia šlo to gero radom. Žmogus greitai prisitaiko prie esamų sąlygų. Čia buvom sotenesės net anksčiau: tai varpą delne ištrini, tai bulvę ar ropę nutveri, o alkanam viskas maistas.

Taip sulaukėme 1956m. pavasario. Gegužės mėnesį viršininkai pradėjo kalbėti, kad mus greitai paleis. Ir patys pasidarė geresni, vos ne į partiją žadėjo mus priimti. Mus gal ne, bet mūsų vaikus tai tikrai. Birželio 24-27d. iš Maskvos atvyko komisija, vadinas nasis teismas, peržiūrėjo mūsų bylas ir panaikino teistumą. Tas tris dienas, kol išrašė pažymas, viršininkai mus vadino "tovarišči". Ir į Tėvynę.

Štai čia, savojoje šalelėje, ir patyrėme didžiausią pažeminimą. Manės neregistravo ištisus metus, vis ragino važiuoti ten, iš kur atvažiavau. Net Paleckio rezoliucija nepadėjo, sakė: važiuok kad ir į Maskvą skustis. Aš taip ir padartau. Tai buvo 1957m. lapkričio mėnesį. Tada per tris dienas tapau pilnateise tarybine piliete ir Šiaulių gyventoja. Deja. Nuolat jaučiau tiesloginę ir netiesloginę priežiūrą, idant nenuklysiu nuo "šviesaus tarybinio" kelio.

Šiauliai

Juzė KEMEKLIENĖ

Kiek skynė, neišskynė,
kiek rovė - neišrovė...

1949m. kovo 26d. iš Panėlio raj., Panemunėlio stoties į Sibirą pajudėjo ešelonas. Mane su mama ištremė iš Naniškių kaimo todėl, kad buvome stiprūs ūkininkai. Turėjome 16ha žemės. Tėtis, paėmės paskolą iš banko, nupirko kuliama mašiną ir motorą "Blakston", be to, įrengė malūną. Rudenį kuldavo pas ūkininkus, o žiemą jiems maldavo grūdus. Netrukus išsimokėjo paskolą ir buvome pradėjė gyventi gerai. Prie vokiečių tėtis kūlė Kupiškio rajone.

Vėliau rusai mus "nubuožino", bet mokesčius vis pajegdavome išsimoketi. Tėtis sakydavo: "Už ką veš? Mes viską atsiskaitom". Vieną dieną jis nuvežė valdžiai visus mokesčius ir atsiskaitė, o rytojais dieną mus į Sibirą išvežė be kapieikos. Aš buvau Panemunėlio MTS saskaitininkė, brolis atostogaujantis Kupiškio gimnazistas, o mama - ligonė. Jai iš šono traukdavo vandenį; slaugė kaimynė Bronė.

Saskaitininkė dirbau su Vale Vaštakaitė. Ji man pasakė, kad mūsų šeimai veš, kad jau stovi parengti vagonai. Aš nuo piečių mečiau darbą ir tekina per miškus leidausi namo. Sukorusi per naktį 30 km, radau visus

namiškius. Pasakiau, kad šią naktį mus veš. Tėtis ir brolis pasikinkė kumelę ir išvažiavo nakvoti kitur. O mamos nepavyko įkalbėti: ji labai sirgo. Sako: "Kas mane veš tokią". Likau budėti prie jos. Paryčiu émė loti šunys, o nekvieisti svečiai - belstis į duris. Bronės paraginta, pasislépiau rūsyje. Išėjimą ji užmetė antklode. Visur apieškojė, jie paklausė, kur šeimininkas ir jo vaikai. Paskaitė, kuo esame kaltinami. Ir liepė mamai ruoštis - atsiųpastotę ir išše. O kitus jie suras.

Paliko rusų su šautuvu saugotikad nepabėgtų mama, ir išėjo į kitą kiemą. O man rūsyje pritrūko oro ir aš trenkiau į duris. Šoko sargybinis su šautuvu: "banditai, banditai!". Gerai, kad nenušovė. Išlindau ir sakau: "Aš - banditas!" Iškeiliavau į Sibirą, nes nenorėjau, kad mama numirtų be savųjų. Vėliau stribai broli namie rado gulintį ant šieno. Žinoma, be ginklo. Trenkė į ausį su buože (taip, kad ir dabar ta ausimi negirdi), ir į kalėjimą. Iškalėjės 5 metus, atvažiavo pas mudvi su mama į Sibirą. Į Lietuvą negrįžo, kol mūsų nepaleido. Tėtė, patikėjės amnestija, grįžo namo. Rado namus išdažytais langais, pavogtomis du-

rimis. Ėjo dirbtį į kolūkį, pas giminę "pakalėdodavo" ir mums su mama atsiųsdavo kokį siuntinuką. Ištvérēme, o kai mynas Inčiūra mirė badu sustinės. Kiek išgalėdavome padėdavome - nunešdavome jam sruobos. O juk ir pačios nežinojome, ar gausime ką iš Lietuvos. Viskā, ką tik turėjome atsivežę, išsikeitėme į pintinę būlvų.

Mano vyras Kazimieras Išganaitis buvo ištremtas į Kudirkos Naumiesčio. Dėstė vidurinėje mokykloje rusų kalbą. Sibire susituokėme, gimė Algis ir Birutė. Kai grįzome į Lietuvą, Kazimieras dar neakivaizdiniu būdu baigė Rygos universitetą. Vėliau dėstė vokiečių, anglų ir lotynų kalbą. Mirė tik spėjės sulaukti pensijos, eidamas 61-uosius. O jo tėtis Jonas Išganaitis mirė vos atvežtas į Sibirą, pirmomis dienomis. Jis ištremė sunkiai sergantį.

Lietuvoje abu mūsų vaikai baigė aukštusios mokslus ir sukurė šeimą. Sūnus inžinierius, duktė gydytoja darbuojasi Lietuvos labui.

**Vilia STANIONYTĖ-
IŠGANAITIENĖ**
Kudirkos Naumiestis

Tėvai išleido vaikus į karą

Juzefa Johana Eitutienė

Juzefa Johana Eitutienė g. 1900 03 19 ūkininkų šeimoje. Dvi seserys ir du broliai augalabai gražioje Žemaitijos vietoje-prie dviejų upių: Akmenyno ir Akmenos.

Kai pikto priešo "branavukai" pradėjo trempti mūsų tėvynę, J. Eitutienė su vyru priatarė vaikų dalyvavimui laisvės kovose. Duktė Sofija, dirbdama Tauragėje, rūpinosi suimtaisiais garsiojoje "Subartinėje", platino partizanų atsišaukimus, bet netrukus jos draugė pakliuvusi į "Subartinę" buvo užverbuota. Išdavė Sofiją, vėliau pogrindžiu padarė daug žalos.

Eitučių sodyboje rasdavo prieglobstį pavargę ir išalkę partizanai. Šeima buvo ju

ryšininkais. 1950m. gegužės 2d. iš apsuotos sodybos bėgant sūnų Kazimierą rusai sužeidė į abi kojas ir kaklą, o tėvą, tuo metu sėjusį javus, suėmė. Kartu

su krauju paplūdusiu sūnumi į išsigabeno į "Subartinę". Po kelių dienų tėvą paleido, bet suėmė sūnų Joną. Skaudžiai iškankintą vėliau paleido ir Joną (1950m. gegužės mėn.). Grįžęs jis pasiėmė ginklą ir, pasakęs, kad gyvo jo nepaims, išėjo su partizanais. Jų būrys veikė Kaltinėnu, Skaudvilės, Kryžkalnio apylinkėse. 1952m. gegužės 15d. Jonas žuvo. Jo

Jonas Eitutis (iš kairės) su kovos draugu Rudminu

kūnas buvo pamestas ant grinčinio Tauragėje prie "Subarinės". Grįžo sirgdamas plaučių silikoze.

Sofija ABIŠALIENĖ

Pasirodė knyga, kurios viršelyje parašyta: LIETUVOS KOVŲ IR KANČIŲ ISTORIJA (Lietuvos gyventojų trėmimai 1941-1945-1952m. Dokumentų rinkinys. Knygos leidėjai: Lietuvos istorijos institutas ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenė. Sudarė Eugenijus Grunskis, Vanda Kašauskienė, Henrikas Šadžius. Ats. redaktorius Gediminas Rudis. Mokslo ir enciklopedijų leidykla, Vilnius, 1994. 448p.)

Ats. redaktoriaus pratarmėje parašyta: „Skelbiame tik nedidelę dalį archyvuose rastą dokumentą. Atrinkome, mūsų nuomone, svarbiausius... Pateikiam dokumentai surinkti iš Lietuvos valstybinio (LVA), Lietuvos valstybinio visuomenės organizacijų (LVVOA), Lietuvos Respublikos viadaus reikalų ministerijos (LVRMA). Rusijos Federacijos valstybinio (RFVA) ir Rusijos Federacijos prezidento (RFPA) archyvų.“

Iš viso pateiktą 1-165 "dokumentų" numerių, bet prie 25, 51, 93, 94, 98 ir 123 dar pridėti papildomi "dokumentai", tad iš viso rinkinyje yra 175 "dokumentai". Nr.1 turi 1941.III.26d. datą, o Nr. 43-1943.II.26d., tad tie "dokumentai" apie 1941m. trėmimus; Nr.44-1944.XI.13d., o 163-1953.II. (bet jaime rašoma apie 1952m. trėmimus). Paskutinis, Nr. 165 "dokumentas" turi 1988.VI.2d. datą. "Dokumentai" Nr.24 ir 70 esą yra lietuvių kalba, o visi kitų rusų kalba, ir rinkinyje pateikiamas tik jų vertimas. Nera né vieno "dokumento" faksimilės (ar nors teksto originalo kalba) iš išnašų matyti, kad 24 iš tų "dokumentų" buvo paskelbti spaudoje.

Tuos "dokumentus" parinko savo nuožiūra sudarytojai: 1) E.Grunskis dar jokioje enciklopedijoje nefigūruoja, bet yra paskelbęs gal kokį dešimtį rašinių apie 1941-1952m. trėmimus; 2) V.Kašauskienė- istorijos mokslo daktarė (1980) nuo 1984m.-Partijos istorijos instituto prie LKP CK direktorių, nuo 1986- LKP CK narė (Tarybų Lietuvos Enciklopedija, t.II, p.233); enciklopedijoje išvardintieji jos raštai yra ortodoksiniai marksistiniai; Vilniaus Universiteto marksizmo profesorė TSKP priklausė nuo 1959m.; 3) H.Šadžius- istorijos mokslo daktaras, TSKP narys nuo 1959m. Specializavosi "buržuažinės istoriografijos kritikos" klausimais (T.L.E. t.III, p. 147). "Naujojo dienovidžio" Nr.8 (1994.II.25) str. "Juodųjų metraštininkų laikai" rašoma apie H.Šadžiaus straipsnį "Tiesoje" ir "Lietuvos ryte". Jis rašė: "...Nenegliant politinių kalinių ir tremtinų patirtų milžiniškų kančių, ne išmatuojamų skriaudų, negaliama nesvarstyti, klausimo apie tremtinų agentų veiklą". Anot H.Šadžiaus, belieka tik svarbiausias klausimas-kaip bado, šalčio ir nevilties neatlaikiusios aukos parsidavė savo budeliams. Toliau H.Šadžius neslepia savo minties: "...Né viena tautos dalis neturi moralinės teisės smerkti, teisti kitų". O toliau "Naujajame dienovidžje" rašoma: "Žodžiu, vien lygūs- ir budelis ir auka, ir stri-

bas ir partizanas. Tokia šiuo metu vyrauja Lietuvos teisė ir morale". Visi trys "sudarytojai" savo laikraštiniuose rašiniuose stengiasi mažinti tremtinų skaičių ir menkinti partizanų veiklą bei sovietų teroro apimtį. O čia pristatomame veikale Lietuvos žmonių trėmimų apimties mažinimas yra esminis bruožas.

Peržiūrėjus to rinkinio "dokumentus" (iš tiesų tik kažkokiu "dokumentų" vertimus), krinta į akis neabejotinės manipuliavimas skaičiais, visai pmažinant išstremtųjų skaičių. Atskiru trėmimui "bangų" irodymui pateikti keli "dokumentai" su skirtingais skaičiais. Pavyzdžiui, 1948.IV-25852- 39766, 1949.III- 28656-31917, 1951.X- 15537- 16150 žmonių.

Tik iš šio rinkinio (Nr.1, 14, 15, 25, 50, 76, 77, 78, 83, 103, 116) sužinota, kad tremtiniams lydėti buvo skiriama gydytojai, galingosios seserys, kiekvienam

dinimas už jos ribų buvo įvykdytas 1941m. birželio 15-17d. Ši priemonė buvo taikoma antisovietiniams, socialiai pavojingiem, bei socialiai žalingiems elementams ir jų šeimų nariams (terminologija- tų laikų dokumentų). Kokialis teisiniuas aktas remiantis buvo vykdoma ši akcija, respublikos MGB ir MVD medžiagos nėra. Buvo iškeldinti 12562 žmonės (7439 šeimos)."

Jau nekalbant apie rinkinįje iš viso nutylėtus 1940m. trėmimus (pvz, liepos 12d. išstremtus 2000, daugiausia politikų ir kultūros elito), jau vien išvežtujų lietuvių sąrašas. Stalino teroras 1940-1941", parengtas Lietuvos Raud. Kryžiaus 1943m. ir 1981m. Čikagoje pakartotas, aplima 19285 pavardestes; nors ir tas sąrašas yra tik dalis tada išvežtujų sąrašo. Juk 1941.VI.14-17d. buvo išvežta 34260 Lietuvos žmonių. Skaičius "12562" pažintas iš Nr.21 ir Nr.22, bet ir čia piltina skirtingų

60, 62, 66, 67, 72, 84, 85, 91, 105, 135, 141, 144, 147, 152, 155, 156, 157, 159, 161, 162, 165) skaičiai, išeitų, kad iš viso išvežta 15131 žmonių.

S.Kašauskas knygoje "Leisk, Viešpatie, numirti" (Vilnius, Mintis, 1990) rašo: "Kiek Lietuvos žmonių buvo išstremta į Sibirą 1945-1953 metais? Vargu, ar kas gali pasakyti tikslų skaičių. Vargu, ar galima tikėti ir oficialią asmenų pateiktą statistiką. Prie jos mes pripratę, su ja apsispratę, puikiai žinome, kaip manipuliuojama mūsų statistika, kaip daromi procentai. Maždaug 327 tūkstančiai. Maždaug Neturėdam realesnių šaltinių, pateikiamė Adolfo Damušio duomenis: 12) Trys masiniai vežimai į Gulagą: 1945m. liepą, rugpjūtį, rugsejį: 1946m. vasarą ir 1947m. liepą, rugpjūtį, lapkričių, gruodį- 120000, vloje likviduota 30000. Dar ir antroje 1944m. pusėje apie 37000 buvo deportuota ir nužudyta. 13) Individualliai areštuoti ir išga-

čia dar reikia grįžti prie minėtojo "Naujojo dienovidžio" (1994.II.25) straipsnio, kur iргi rašoma: "Neatsitiktinai šiuo metu "Lietuvos ryte" ir "Tiesoje" pradėti spaustinti ir sovietinio istoriko H.Šadžiaus kūriniai. To paties H.Šadžiaus, kuris dar "perestroikos" metu dirbo KGB archyvuose ir rinko medžiagą apie pokario partizanų aukas. Kodėl būtent ši istoriką išleido į savo slaptuosius archyvus dar tuomet visagalė KGB, galima tik spėlioti. Tačiau tai, kad 1990m. gruodį generolas majoras A.Fokinės nurodė KGB pirmiinkui Marcinkui paruošti alternatyvia istorinę medžiagą apie pogindžio kovas Lietuvos ir su atitinkamais komentarais išspausdinti Maskvoje, niekam ne paslapto. Tačiau viskas keičiasi, ir nebereikia dabar ieškoti užuovėjos Maskvoje- tą patį jau galima padaryti Vilniuje..."

Verta prisiminti ir "Žaltvykstės" Vilniuje 1991m. išleistą leidinį: "Lietuvos laisvės kovos, Lietuvos ginkluotosios rezistencijos 1944-1953 kovų žemėlapiai". Jis sako, turėjęs papasakoti apie Lietuvos partizanų kovas, o iš tiesų pasirodė esąs KGB paklietas "kūrinys" apie KGB pareigūnų, partiečių, stribų, liaudies gynėjų (kurių 1948m. Lietuvos buvo 15000, suskirstytu į 300 būrių) žuvimą kovose prieš Lietuvos partizanus. To leidinio viršeliui, "patriotinė dekoracija" buvo panaudoti partizanų vienetų antspaudų (su Vyčiu) piešiniai. Rajonais, chronologine tvarka čia išvardytų žuvę kagebistai, partiečiai, okupacinių aparato pareigūnai.

Pasigyrimas, kad tas ar kitas istorikas (ypač Rusijos) "priėjo" prie KGB išlapintų archyvų, ir šiandienė yra abejotinos vertes. Juk 90 proc. Lietuvos KGB išlapintų bylų seniai yra Maskvoje, o "likučiuose" tikriausiai esama nemaža "gegutės kiaušinių", paruoštų Maskvos politikai pateisinti. Kiekvienas dokumentas apie Lietuvos žmonių deportacijas, iškeldinimus, trėmimus svarbus žinoti, bet naudotis juo galima tik neabejotinai nustatius jo autentiškumą, nes neautentiško dokumento naudojimas visuomet patarnauja tik tokio dokumento "fabrikantul". Užt atiekvieną tokį dokumentą skelbtai prasminga tik nustačius jo autentiškumą. Šiuo atveju rinkinio sudarytojai tų "dokumentų" autentiškumą nustatyti nera kompetentingi. Tad šis nepatirkintų "dokumentų" rinkinys negali būti Lietuvos kovos ir kančių liudymas.

**Jonas DAINAUSKAS
JAV, Čikaga**

"Lietuvos kovų ir kančių istorija"

UŽSIENIECIAI APIE MŪS

tremiamajam "išlaikyti" buvo skiriama po 100 rb. Tremtiniai vaikams- po 5,50 rb. plenui per parą. Išvežamiesiems pakelės geležinkelio stotyse buvo duodamas šiltas maistas. Šimtai tremtiniai, trėmimus išgyvenusieji, savo atsiminimuose neužsimena, kad koks nors tremtinį ešelono viršininkas būtų šiltai rūpinėsis tremtinį gerove.

Pavadinimai rodo, kad daugiausia spausdinamų dokumentų apie "banditų bei jų pagalbininkų šeimų, nacionalistų, bužių šeimų iškėlimą", dažniausiai 20-iai metų o ne tribunolų ar trelių pasmerktųjų kalinti stovyklose. Nors dažniausiai išvežamujų ir tremiamujų sąvokos painiojamos. Tie nusmerktieji šiam rinkinyje visai nemimi. Maža to, pateiktais "dokumentais" norima įteigtī, kad rinkinyje pateiktieji skaičiai apima visumą tų kurie per tą laiką buvo išstremti, o jų "nebuvo daug".

Paskutinysis "dokumentas", Nr.165 nulemia visą rinkinio vertę. Leidėjai jų pavadino: "LSSR valstybės saugumo komiteto žyma LKP CK apie 1941-1952m. išstremtus Lietuvos gyventojus". O teksto pavadinimas: "PAŽYMA apie 1941-1952 metais iškelintus iš Lietuvos SSR respublikos gyventojus specialiai tremtiniai iš SSSR šlaurinius ir rytinius rajonus". "Dokumento" gale parašyta: "Nr. S/183, 1988m. gegužės 12d. Lietuvos SSR valstybės saugumo komitetas". Tai labiau žurnaliniu stiliumi rašinys, parašytas 36 metams praėjus po "paskutinių išvežimų". Šis "dokumentas" neturi jokio parašo. Tai vienintelis šio rinkinio "dokumentas", bet neturintis jokio parašo. O tai neįmanoma Sovietų biurokratių. Jau pirmieji to "dokumento" teiginių, skaičiai prieštarauja tiesai. "Tik atkurus sovietų valdžią Lietuvos pirmasis respublikos gyventojų iškel-

cių Nr.21 parašyta, kad "susimta 4923, pažintas iškeldinti 12562 ir iš viso suimta ir numatyta iškeldinti- 17485. Kur dinga dar 4923? Ar jie išgali buvo išstremti, o gal sunaikinti? Nr.11 parašyta: turi būti suimti 8598, iškeldinti- 13654, iš viso- 22252. Nr.16: susimta-4377, iškeldinta 10888, pa-krauta išvežimui 15306. Nr.17: pažintas 15519 (turėjo pažinti 16479). Nr.27: išvyko 13 spec. ešelonų su 14038 žmonėmis. Tame pat "dokumente" rašoma, kad iš Latvijos išvyko 11 ešelonų, o iš Estijos- 8 ešelonai. Tačiau Nr.5: "Pažyma apie antisovietinio ir socialiai svetimo elemento skaičių Lietuvos, Latvijos, Estijos pajamų. Tie nusmerktieji šiam rinkinyje visai nemimi. Maža to, pateiktais "dokumentais" norima įteigtī, kad rinkinyje pateiktieji skaičiai apima visumą tų kurie per tą laiką buvo išstremti, o jų "nebuvo daug".

Prašome paliudyti apie šiuos rezistencijos dalyvius, norinčius gauti rezistencijos dalyvio pažymėjimą: Petras Šandaris, Valerija Rudžiauskienė, Stasė Gritėnaitė, Bronius Kiela, veikė Panėvėžio raj.; Adomas Belopetravičius, veikės Kaune; Genovaitė Baktytė-Pocevičienė, Kazimieras Grigaliūnas, Algirdas Poškus, veikė Radiliškio raj.; Juzefa Naudžiūtė, veikės Kauno raj.

Atsiliepimus prašome siųsti Rezistencijos dalyvių teisių atstatymo komisių, Laisvės al. 39, 3000 Kaunas.

1994m. gegužė

TREMINTYS

7

Sveikiname jubiliatą Algirdą Vokietaitį

1994m. kovo 9d. Algirdui Vokietaičiui sukako 85 metai. Jei reikėtų trim žodžiai jū apibūdinti, pagarbai pasakyčiau: "Iškilus Lietuvos rezistentas". O vienu sakiniu savo nuomonę suformuluočiau taip: "Vokiečių okupacijos metu per Baltiją atlikęs net keturias keliones tarp Lietuvos ir Švedijos".

Dvi kelionės į Švediją ir atgal buvo sėkmingos. Plaukiant iš Lietuvos į Švediją penktą kartą, 1944m. rugpjūčio 8d. A. Vokietaitį ir prof. Steponą Kairį Kaminską su VLIK'o dokumentais bei pogrindžio spauda sučiupo vokiečių karo laivas. A. Vokietaičiui ši kelionė baigėsi Šthufo koncentracijos stovykloje. Ten jis sulaukė karo pabaigos.

A. Vokietaitis gimė žymaus Lietuvos pedagogo Juozo Vokietaičio šeimoje. Iš profesijos jaunasis Algirdas buvo fizinio auklėjimo pedagogas, Vienos bei Marburgo universitetų auklėtinis, įsigijęs net filosofijos daktaro laipsnį. Jis- ir kelių sporto šakų kvalifikotas treneris.

1942m. įsitraukė į pogrindžio veiklą, buvo Lietuvos Laisvės kovotojų sąjungos (LLKS) narys. 1944- 1946m. buvo VLIK'o atstovas Švedijoje ir Baf'o pirmininkas Stokholme.

LLKS indėlis į pogrindžio spaudą bei ryšius su užsieniu ypač ryškus vokiečių okupacijos metais. A. Vokietaitis savo žygiai per Baltiją bei veikla neutralioje Švedijoje šiuos ryšius padėjo užmegzti. Spėju, kad A. Vokietaičio pastangų dėka šiuo metu valstybiniame JAV archyve Vašingtone yra Amerikos ambasados Stokholme karo meto pranešimai apie lietuvių tautos laikseną bei nuotaikas vokiečių okupacijos metu. Vėliau atvykęs Ameriką, JAV Kongreso bibliotekai bei Huverio institutui A. Vokietaitis yra įteikęs lietuvių pogrindžio spaudos bei kitų svarbių dokumentų rinkinius.

Daug rezistencinės medžiagos A. Vokietaitis yra paskelbęs savo redaguotoje (galima sakyti, ir parašytoje) 1983m. pasirodžiuse 400 psl. knygoje "Laisvės besiekiant".

Turėdamas didoką Lietuvos rezistencijos archyvą, A. Vokietaitis rengė spaudai ir kitą leidinį, bet dėl ligos darbą teko nutraukti.

Jubiliatui reiškiame nuoširdžiausią pagarbą ir siučiame gražiausius įžankėjimus.
JAV
Antanas DUNDZILA

Lietuviško žodžio puoseleto jui

Spaudos atgavimo 90-ujų metinių proga gegužės 7-8d. Kaune vyks renginių Petro Rusecko atminimui. Prie jo gyvenamojo namo Donelaičio g. bus atidengta memorialinė lenta, Petrašiūnų kapinėse- pašventintas koplytstulpis.

Petras Ruseckas gimė 1883m. liepos 8d. Radviliškio apskr. Baubliškiuose. 1905m.- Didžiojo Vilniaus Seimo dalyvis, Lietuvos valstiečių sąjungos vienas steigėjų.

Per Pirmajį pasaulinį karą mobilizuotas į Rusijos kariuomenę, 1915-1918m. buvo vokiečių belaisvis, vėliau Nepriklausomos Lietuvos karys-savanoris. Krašto apsaugos ministerijoje suorganizavo literatūros skyrių ir jam vadovavo. Valstiečių sąjungos išrinktas į Steigiamąjį Seimą, jo nariu buvo iki 1922m., iki 1925m. "Kario" žurnalo redaktorius, vėliau- Lietuvos kariuomenės atsargos majoras, savo gyvenimą paaukojęs žurnalistikai.

Lietuviškoje spudoje bendradarbiavo nuo 1903m. Dar 1912m. rašė: "Vienintelis rašytojams iš jų vargų išėjimas- sutverti savo draugiją- kasą" ... Tačiau Lietuvos rašytojų ir žurnalistų sąjunga išskirė tik 1922m. kovo 11d. Nuo pirmųjų dienų jos nariu buvo ir P. Ruseckas. Jam teko redaguoti keletą laikraščių ir žurnalų, tarp jų ir "Nowiny" (lenkų kalba). Keletą metų buvo Draugijos užsienio lietuviams remti sekretoriumi ir centro valdybos nariu. Didžiausias jo nuopelnas Lietuvai- istorinių šaltinių rinkimas ir publikavimas. Surinko atsiminimą apie knygnešius, baudžiavą, savanorių kovas, Valstiečių draugijos veiklą Pirmojo pasaulinio karo metu. P. Rusecko redaguoti ir išleisti veikalai: "Knygnešys" (I-IIlt. 1926, 1928m.), "Pasaulio lietuviai" (1935m.), "Baudžiava" (1936m.), "Savanorių žygiai" (I-IIlt., 1937m.), "Lietuva Didžiajame kare" (1939m.).

Jo rūpesčiu 1940m. V.D. Karo muziejaus sodelyje buvo pastatyta Knygnešių sienelė (sunaikinta apie 1950m.). 1939m. persikelia į Vilnių ir redaguoja "Vilniaus žiburius", rengia "Knygnešio" 3t., kuris po P.Rusecko suėmimo dinga ir iki šiol nesurastas.

Sovietams gržus, P.Ruseckas suimtas Vilniuje ir 1945m. balandžio 18d. NKVD karo tribunolo nuteistas 10-iai metų. Įkalintas Karagandos lageriuose mirė neišgyvenęs ne metų gruodžio 8d. Palaidotas pataisos darbu lagerio Prostornensko skyriaus kapinėse (dabar Džezkazgano sr. Žemn-Arbinsko raj.). Kapas neišliko.

P.Rusecko portretas, tapytas apie 1930m., eksponuojamas V. D. Karo muziejuje. Daugiau jokių reliktų, menančių šią Lietuvai nusipelnusių asmenybę, neturime.

Algiris MARKŪNAS

Ivykiai

KLAIPĖDA. Balandžio 9d. Technikos kultūros rūmuose įvyko metinis susirinkimas ir susitikimas su prof. Vytautu

A.GARMUTES nuotrauka

Landsbergiu. Pavargę nuo kasdieninio melo, žmonės troško gyvo tlesos žodžio, buvo perplėta. Sveikindamas senosios kartos kovotojų, iš Lietuvos laisvę prof. V. Landsbergis pasakė, kad ir šiandien politiniai

kalinių ir tremtiniai yra tvirtas ramstis siekiant šviesesnės ateičių, kad ir toliau tikimasi jų ištikimos pagalbos renkant para-

skyriuje buvo sukurta visas dešiniasias organizacijas siejant "Santaros" taryba. Paminiėjo, kiek daug "Santaros" buvo parašyta protestų slėlymų kreipimusi LR Prezidentui, Seimo pirmmininkui, Ministrui Pirmmininkui ir kitoms pareigūnams dėl gyventojų santaupų indeksavimo, nuosavybės grąžinimo, terminalo statybos, Lietuvos savanorių teisių ir kitomis aktualiomis. Ne visus buvo reaguota, įsklausoma, bet kai kas buvo ir išgirsta.

J. Martišius padėkojo choro vadovui Vytautui Saltauskui, išvedusiam koletyvą į platesnę visuomenę padėkojo visiems tarybos nariams už organizacinių aktyvumą. Kalbėdamas aplie ateiti, pasakė, kad akcija KGB rūmuose nesibaigs, kol Lietuvos vadovai ras teisingą sprendimą, ir mūsų visų pareiga- ten budėti.

Esant labai sunkių invalidų vienišų senų žmonių padėciai, skyriaus pirmmininkas informavo apie šalpos darbą ir lešas.

Įšrinkta nauja skyriaus taryba. Pirmmininku taryba perrinko Julijų Martišių.

Ona PADVARIETIENĖ

Gyvoji tautos atmintis

VILNIUS. Balandžio 23-24d. Lietuvos politinių kalinių sąjungos, skyrių atstovai, aplie 200 delegatų susirinko į IV suvažiavimą. Darbas pradėtas monsinjoro A.Svarinsko malda ir Vilniaus politinių kalinių ir tremtinų choro trampu koncertu. Sveikino daugelio dešiniųjų partijų ir visuomeninės organizacijų vadovai ar atstovai, taip pat svečiai iš Ukrainos rezisten-

tų organizacijų ir Čečenijos Respublikos. Ispūdingą kalbą pasakė Lietuvos Bažnyčios įgaliotas atstovas, buvęs politinis kalnynas monsinjoras Pranas Račiūnas. Po Sąjungos pirmmininko Antano Stasiškio ir kitų vadovų ataskaitų aptarti ir atnaujinti organizacijos nuostatai ir programa. Įvertinta Vyriausybės vykdoma politika ir reformos. Po karštų diskusių Suvažiavimas įgalio-

jo naująją Sąjungos tarybą spręsti, ar sušaukti konferenciją dėl Sąjungos statuso tapti partija ar visuomeniniu judėjimu. Sąjunga, laikydama nepriklausomos Lietuvos valstybės testinumo idėjos, atsižvelgdama į valdančiosios partijos genezę ir vis dar neįvertintą jos nusikaltamą veiklą lietuvių tautai, lieka LDDP opozicijoje.

Eugenijus IGNATAVIČIUS

Iš "Dobilo" būrio

1945m. Švenčionių apylinkėse veikė "Dobilo" partizanų būrys. Spalio mėnesį Ignalinos saugumui Čekutis išdavė daugiau kaip 20 žmonių. Atimti du maišai medžiagos spaudai, dvi spaustinimo mašinėlės ir du radio slėstuvalai.

1946m. balandžio 8-9d. Švenčionyse mus teisė. Vyresnieji mane mokė: "Tu, vaikeli, pradėk verkti, ir tave paleis". Man buvo piktai ir gėda, kad taip mane moko. Tada, mano supratimu, matyti bolševiku daromas niekštibes ir maldauti jų malonės, būtų tolygu išdavystei.

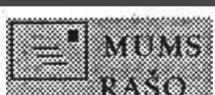
Laikėmės ramiai. Tylėjome. Viena mergina, motykloja (Pleškaitė?) iš Labanoro, į teisėjų klausimą, kodėl einanti prieš tarybų valdžią, tiesiai drąsiai atsakė: "Kad jūs lietuvius ruošiate išvežti, rusais apgyvendinti". Turbūt ne vienas nenujautėme, kokius žiurius išbandymus per 10 metų kalėjimo teks patirti. Ne visi sugrįžome. O gržusieji valdžios visur buvome

žeminami, visur mus lydėjo abejingos ir neapykantos kūpios akys.

Prislegta šiandien mūsų tauta, jos žudikai kuria jai nepriklausomą ateity. Susimąstau, kad beprasmiskos buvo mūsų kančios ir kova. Dievas reikalavo iš tautos aukų ir kančių, bet tos tautos nepamokė. O mūsų tiek lieka duoti Dievui gyvenimo ataskaitą.

"Galintieji papildyti istorines žinias rašykite Tremtinio redakcijai.

Algirdas JURŠENAS
Ignalinos raj. Daugeliškių k.

Atkuriant istorinių teisingumą, būtina įvertinti "liaudies gynėjų"- stribų- veiklą. Apie tai kalbama nuo Kovo II-osios. Ši darbą turėtų atlikti valstybinės institucijos. Tačiau to nesulaikėme ir varė ar sulauksimė. Kai ką galime padaryti patys- rinkti medžiagą apie genocido vykdytojus ir paskelbtį ją.

Kreipiūosi į tremtinius, politinius kalinius ir visus, kurių atmintis išsaugojo kruvinuojų laikų įvykius ir žmones: žurnale "Laisvės kovų archyvas" pradedame naują skyrių - "Stribai". Parašykite stribų pavardes, apie jų veiklą- visa tai bus spaustinama žurnale (autoriams pageidaujant, pavardžių neskelbsime).

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, 3000 Kaunas ("Laisvės kovų archyvas", D. Kuodytei)

1994 m. gegužė

TREMINTINYS

8

IVYKIAI

Verkė smuikas Kančių rūmuose

Atvelkyto popietę KGB rūmų vestibiulyje netikėtai pravirkė smuikas. Tai maestro profesoriaus Raimundo Katilius dovana budintiesiems. Ankstare vestibiulyje susispaudė žmonės su ašaromis akysse klausėsi smuiko garsų, kurie žadino viltį, kad tiesa nugalės. Muzika dar labiau sutelkė valdžios atstumtųjų politinių kalinių ir tremtinį valią. Jie pagrįstai gali didžiuotis savo ištikimybe Lietuvai: ryžtingai pasipriešinė DDP bandymui sužaisti dar vieną žaidimą Kančių rūmuose.

Šį išpudingą susitikimą su didžiuoju menininku papildė raštojas Elgnatavičius. Jis paskaitė ištraukas iš savo paskutiniojo meto kūrybos. Aktorius V.Durnšaitis paskaitė V.Cinausko elleraščiu.

Nuetaiką praskaidrėjo, pamąčius, kad ir mūsų menininkus jaudina Lietuvos valstybės likimas.

Petras AVERKA

KAUNAS Balandžio 20d. Kauno m. teismas nagrinėjo buvusio Garliavos streso ("liaudies gynėjų") Juozo Poderio garbės ir orumo leškinį. Atsakomas - Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjunga ir "Tremtinio" laikraštis. Juozą Poderį įželdė 1989m. "Tremtinis" spausdinti Povilas Varanauskas rašinai. Jis panoro gauti 300 minimalių mėnesinių atlyginimų už tariamai jam padarytą moralinę žalą, nors sovietų valdymo metu tokio spaudos įstatymo nebuvo (įsigaliojo tik nuo 1992m. lapkričio 1d.). Anksčiau, sovietams valdant, Garliavos stribai kreipėsi į prokuratūrą, kad Povilui Varanauskui būtų taikomas Baudžiamojo Kodekso straipsnis, numatantis laisvės atėmimą iki 5-erių metų. Bet nerasta nusikalstimo. Dabar stribai, buvę aršūs kovotojai už sovietų valdžią, panoro kompensacijos pagal Nepriklausomos Lietuvos įstatymus.

Teismo posėdis truko tik 5 minutes. Pranešta, kad prokuratūros tyrimo medžiagos, kuri stribų prašymu pridėta prie bylos, pareikalavo Generalinė prokuratūra. Gali būti atlikti nauji pokario Garliavos stribų nusikaltimų tyrimai.

Redakcijos inf.

PANEVĖŽYS Balandžio 17d. įvyko Sajungos Panevėžio skyriaus metinis susirinkimas. Aptarta organizacijos veikla ir Lietuvos politika. Vienbalstai priimtoje rezoliuciijoje Panevėžio politinių kalinių ir tremtinų pareiškė, kad žemėje ir kitą turta reikią dėl išlygų grąžinti, teisėtiniams savininkams ir kompensuoti sunaikintą; iš Rusijos reikalauti tarptautinėmis normomis pagrįstos kompensacijos už Lietuvos piliečių priverstinį darbą tremtyje ir lageriuose, už ten žuvusius ir nužudytiuosius; buvusiems represinių organų darbuotojams - panaikinti padidintas pensijas; indeksuoti piliečių santaupas prarastąjai pinigų vertei atstatyti. Reikalaujama llautis diskredituoti SKATą, pakankamai skirti lėšų ir stiprinti Lietuvos gynybą; Lietuvos genocido archyvus atiduoti tik asmenims, kurie verti politinių kalinių ir tremtinų pasitikėjimo; V.Petkevičiui - apleisti Lietuvos Seimo nacionalinio saugumo komiteto pirmmininko postą; pareišksta, kad respublikos mokyklose turi būti ugdomas pilietiškumas ir tautiškumas, rūpinamas jaunimo dorove; kad Lietuvos piliečiai iš anksto privalo žinoti tarpvalstybinių sutarčių turinį ir jas koreguoti prieš pasirašant vadovams.

Redakcijos inf.

RADVILIŠKIS Balandžio 16d. Valžango vidurinėje mokykloje įvyko moksleivių popietė - susitikimas su politiniais kaliniais ir tremtiniais. Moksleiviai parodė literatūrinę-muzikinę kompoziciją "Leiskit į Tėvynę". Kai jaunimas scenoje ėmė dalinuoti tremtinų damas, buvome labai sujaudinti, neiškentėme nepritarę, o kai uždege žvaigžes prie tremtyje mirustos motinos kapo - visi dalyviai pravirkė.

Prasakojome epizodus iš tremties ir lagerių gyvenimo. Kalbėjo skyriaus pirmmininkė S.Janušonienė, V. Mosteika, V.Juozapaitis, V.Gedgaudas, A.Litvinas, S.Krivickienė. Kartu su moksleiviais dažnavome "Ažuolai žaltuose". Susitikimas buvo jaudinantis. Tai pirmas žingsnis mūsų draugystės su mokykla link. Už jį nuoširdžiai dėkojame aštuntokams ir jų mokytojai Janina Kaučikienė.

Vytautas MOSTEIKAS

KURŠENAI Balandžio 10d. įvyko Sajungos Kuršenų skyriaus narių susirinkimas. Pavenčių vidurinės mokyklos salė buvo pīlnutėlė. Čia šventėme ir Atvelykę.

Aptarta protesto akcija prie KGB rūmų, nuspręsta ten budeti, kol LDDP pakels savo sprendimą. Genocido aukoms žamžinti Šiaulių rajono žmonės rinks akmenis, juos žymės ir birželio mėnesį veš į Vilnių prie KGB rūmų. Susirinkimą baigėme kukliomis valžemis. Dažnavo tremtinį choras.

Jonas VAIŠNORAS

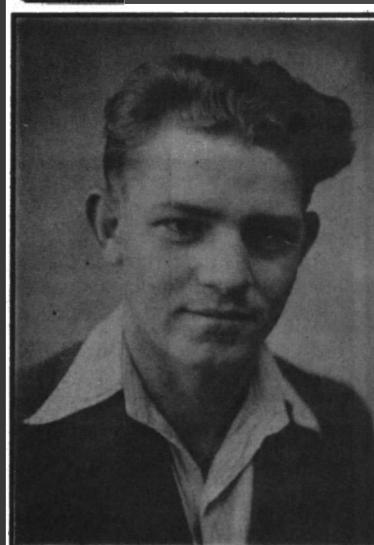
Dekojame

parėmusiems mūsų Sąjungą: p. Kunigundai Kadatienei - 100 USD (iš JAV); Leonui Raslaivičiui - 20 USD (iš JAV); p. Vytautui Aleksandrūnui - 100 USD; p. Aleksui Kiršoniui - 50 USD; p. Žibutei Brinkienei-Alex - 50 USD; už platinimą - 20 USD.

1994m. gegužės 4 d. Nr. 9 (114). SL289. Kaina 40 ct
Mūsų adresas: Laisvės al. 39, 3000 Kaunas, tel. 223508

Redakcija: Danutė Bartulienė, Birutė Oksaitė, Edmundas Simanaitis, Irma Žukaitė

ATSILIEPKITE!

Antanas MIKALAUSKAS, g. apie 1922m. Trakų apskr. Darsūniškyje. Apie 1944m. vengdamas rusų kariuomenės, išejo pas partizanus. Žinoma, kad partizanavo Alytaus apskritijoje. Ką nors žinančius apie jo likimą prašo atsiliepti sesuo Jadvyga MIKALAUSKAITĖ, Radistų a. 3-1, Kaunas 3009, tel. 728965.

Tadas ASTAŠAUSKAS, Motiejaus, kalėjo Pravieniškėse nuo 1944m. Ką nors apie jo likimą žinančius prašo atsiliepti Ona MARKAUSKIENĖ, Naujoji 61, 4540 Kalvarija, Marijampolės raj.

Esu girdėjusi, kad pirmomis karo dienomis buvo paleisti kaliniai iš Panevėžio kalėjimo. Prie paleidimo prisidėjusi Marytė GRABAUSKAITĖ, tarnavusi pas kalėjimo viršininką. Ką nors daugiau žinančių ieško A.VISOCKIENĖ, Smėlio 52, 5470 Kelmė, tel. 52410.

ILSĒKITĖS RAMYBĖJE

Albinas Pukas

1914 - 1994

Balandžio 23d. į pasuktinę kelionę gydytoja Albinė Pukė palydėjo artimieji, Širvintų medikai, politiniai kaliniai ir tremtiniai, Krikščionių demokratų partijos nariai.

Albinas Pukas gimė 1914m. Ukmergės apskr., Taujėnų valsč., Radžiūnų k. ūkininkų šeimoje. 1942m. baigė VDU medicinos fakultetą, pradėjo dirbti Panevėžio ligoninėje. 1945m. buvo suimtas ir nuteistas 10-iai metų kalėjimo ir 5-eriams be teisių. Kalėjo Karagandos sr. Spasko lageryje. Čia šimtams kalinių padėjo išlikti ir gržtai į Tėvynę. 1954m. paleistas tremtinis, iš Lietuvos gržo 1956m. Dirbo Širvintų ligoninėje chirurgu, vėliau poliklinikoje, 1990m. išejo į pensiją.

Velionis buvo žinomas ir savo visuomeninė veikla: LPKT sąjungos narys, LKDTP narys.

Tebus jam lengva Širvintų žemė!

Viktoras ALEKNA
LPKTS Širvintų skyriaus pirmininkas

Anicetas Kurauskas

1925 - 1994

Balandžio 24d. Jonučių kapinėse amžinam poilsiu atgulė buvęs partizanas, politinis kalinius Anicetas Kurauskas. A.Kurauskas partizanavo Kauno raj., 1949m. buvo suimtas, nuteistas 10-iai metų. Kalėjo Vorkutoje, dirbo anglies kasyklose. I Lietuvą sugrįžo 1956m.

Buvę bendražygiai ji prisimena kaip nuoširdu, draugiška, jautrų kitų skausmui žmogų.

Nuoširdžiai užjaučiame velionio žmoną, dukrą, artimuosius.

LPKTS Kauno skyrius

Petras Kumeliauskas

1928 - 1994

Balandžio 21d. į Karmėlavos kapines ji palydėjo gausus būrys buvusių bendradarbių ir bendražygii.

Teigiai laudžia Viešpatį dvasią!

LPKTS Kauno skyrius

TREMINTINYS

Vyr. redaktorė Vanda Poderytė

Maketav Rasa Černevičiūtė. Spaustino valst. "Aušros" spaustuvė, Vytauto pr.25, Kaunas. Ofsetinė spauda, 2 sp. lankai. Tiražas 8000. Užs. Nr. 2376